

GYŐRI KÖZLÖNY.

VEGYES TARTALMU HETILAP.

A győrvideki gazdasági egyesület és a győri zemede hivatalos lapja.
Felelős szerkesztő és kiadó: CSUKÁSI JÓZSEF.

Megjelenik hetenkint kétszer: csütörtökön és vasárnap.

Előfizetési díj helyben kihirdetéssel és vidékre postán egy évre 8 ft., fél évre 4 ft., évenként 2 ft. 10 kr. — Egy szám ára 10 kr. Előfizetési minden cs. kir. posta-hivatalnál. Cikkék, levelezések, s általában a lap szellemi részét illető küldemények és tudakozások, valamint előfizetési pászok, reklamátiók és hirdetések a szerkesztő-hivatalhoz (városház átellenében, Balogh-ház) intézendők.

Hirdetések áfa:

Ötödik sorozatú petit betűvel egyszeri bejelentésért soronként 6 kr., kétszeri 5 kr., többszöri bejelentésért soronként 4 kr. — Egy-egy hirdetés helyéig 30 kr. — A nyilatkozó soronként 10 krajnár számítatik.

Lapunk számára külföldi hirdetőnyelvek elfogadók: Bécsben: Brumer I., Oppelk A., Hasenauer és Vogler; Frankfurtban: Meisen Oth., Daube és társ; Hamburgban: Hasenauer és Vogler, Daube G. és társ; Berlinben: Goldberger.

Statisztikai kimutatás és megjegyzések, Győr-Ujvárosban 1862-ik év elejétől, 1865-ik év végéig elhaltakról.*)

Ujváros kiterjedés, mind pedig népességre nézve az utóbbi népszámlálás szerint, közel egy harmadát képezi városunknak. Jelenleg 633 lakható épülettel bír; — lakói száma a 7000-et megközelíti. A belvárostól a Rába folyó választja el, mely egy-egyszer mind egyik oldalról határárt képezi, másik oldalról a Rábca, mely Szigetől különíti el... Nevezett folyamok, minthogy medrök csekély, részint pedig mert szabzező partokkal nem bírnak, s végre mert a város alatt a Dunába ömlenek, mely által gyakran visszanyomatnak, elárasztják számtalanszor a lapályosabb helyeket; — így a prateret, a réteket s az ujvárosi füzest, midőn apály után a kiszorult vizet részben a föld ézza be, részint pedig elpárolog. Áradatok alatt nagy mennyiségben lerakodott állati s növényi részek apálykor hasonlóképp visszamaradnak, mik csak lassan, s a rothadás útján bomlanak föl. A folyók partjai azonfelül ugyazul mindenféle tisztátalan anyagokkal halmozottak, mit a rozsl vizetlet csatornákból kiömlő, s ott nagy kiterjedésben elterülő bélsár undorítóvá tesz. Ha különösen nyáron vagy lanyhább légméréseketkor valakit sétája nevezett partok mellett vezet el, szeméi önkéntelen záródnak el a látvány előtt; míg ellenben szagidegi kiméletlenül érzeni kénytelenek az egész partok hosszában a bűzöhd légrét. A partokat bár áradatok lemosásuk a habok, de a viznél fajsúlyilag nehezebb rohadni anyagok a fenéken süllyedve maradnak, mit a folyamok lomha folyása bizonyítván nem hord tovább; így következképpen azon vizek elvezete az egészségre mindenkor károsan hat... Ujvárosi, mint-hogy nagyobb részt majonok, fuvarosok, iperosok lakják; kereskedők s magánzók száma nagyon csekély, hasonlóképp a közegészségre károsan ható tisztátalanságot észlelhetünk, a mennyiben az épületek között, különösen a szabad üzlet kezdetétől végigkötött, gyárforma műhelyeket s más hasonlóságokat a lakosok között épen meg nem engedhető telepítvényeket látunk. A gazdálkodók s majorosoknál nagyobb részt kisebb térű helyiségeknek fogva egész halmozatokban látjuk a trágyát gyűjtve közel a lakosutályokhoz, hova szokás szerint az épen oda nem való, a levegőt fertőztető anyagok kevertetnek, mint elhullott vagy leolt állatok részeit; rohadó növények, ételmaradékok, bélsár, vizellet stb... Tekintve Ujvárosnak építészeti rajzát, minthogy utcái nagyobb részt elég szélesek, s amelynyire szabályosak is, közegészségre szempontból kieligítő. Épületei kevés kivétellel mind földszintiek. A házak bár némelyik csak szűk, de mindegyik bír udvartérrel; — egyedül a földalatti csatornákra nincs kellő figyelem fordítva, miután könnyen megszámlálható azon lakhelyek száma, melyek rendes ki-vezető csatornákkal bírnak. — Legtöbb helyen verem-forma-

gödörök vannak az abortok helyezve; mik, ha idő múlva meg-tekelték, a laktuladonosa által gazdálkodási célból, vagy más körülmények miatt meg tisztítottak, hanem alig néhány hüvelyknyi földdel befedettek; sokszor nyitva hagyatnak, s csak lassankint töltetnek el szeméttel; — azután új gödör ásatnak, mi hason módon használtatik. Előszorított helyi viszonyok szerintem mindenkor károsan hatnak, nevezett város részben a lakosok egészségre. — Statisztikai tabellát: célozom kimutatni, hogy mint áll a halandóság a lakosok számára szemben. — Megvallom, hogy közlésem nem lehet épen oly pontos, mint ott, hol a halálosok kórházak, apódiák vagy más intézetekben rendszeresen minden eset följegyzése szakértők, vagy a rendelők orvosok által történik; — de mégis részben az elhaltak körül fáradozott orvosok tudósítása; részint az elhunyt előzménye, máskor a körüllevők elbeszélése, végre a hullákon észlelt jelek után legtöbb esetben meghatározhatni a halál okát.

Ujvárosban elhaltak száma 1862-ik év elejétől, 1865-ik év végéig 1088; — melyből általában egy évre 272 haláloszás esik; s így az összes lakosságánál, mely közel 7000 főt szám- lál, nem nagy a halandóság, dacára a kedvezőtlen helyi vi- szonyoknak.... Az éveket illetőleg 1862-ben 200; — 1863- ban 286; — 1864-ben 292; — 1865-ben 310 egyén halt el; — eszerént a haláloszások számát növekedni tapasztaltam év- ről évre azon fokban, amint városunk, de különösen Ujváros lakóinál részben a kinemelőgő termések, esokkent kereske- dési forgalom, pangó ipar s általános munkahiány miatt a lako- sok sorsa sűjtatott.

Az elhaltak életkorokra nézve egy osztályoztam, amint az haláloszások kimutatásánál a birodalomban rendelve van; és pedig halva születettek... a születéstől 1 évesig... 1-5-ig, 5-10, 10-20, 20-30, 30-40, 40-50, 50-60, 60-70 70-80, 80-100-ig.

Halva született 46, melyek közül 9 eset kivételével mind az alsóbb osztályú családoknál vizsgáltam a halva szü- lötteket, hol az anyák súlyos anyagi körülmények miatt még a terhesség utóideje alatt sem kímélhetik magukat számtalan befolyástól, amennyiben létök fenntartása miatt kénytelenek az év minden szaka alatt nehéz munkákat végezni. Valamint bizonyos az, hogy szegény sorsu nőknél a menyek és vérbe- tegek leggyakrabbiak, midál számtalan magzat születése előtt elhal.

Születéstől 1 évesig elhalt 379 csecsemő; mely szám felette nagy, minthogy az elhaltak egyharmadát felül haladja. Bebizonyulni látszik egyedül az életkoránál, hogy a született gyermekek mielőtt 1-5 évesek elnének, közölk egy harmadnál több elhal... Ha vizsgáljuk a nagy halandóság okát, azt mindenképp az anyák hibás nevelése, s más mostoha körülményeknek tulajdoníthatjuk; — részint pedig, hogy a 379 csecsemő közül 133-an törvénytelen ágyból születtek; tehát közel majd fele... A törvénytelen vér alig hagyja el anyja méhét, hol a természet kifejlését, legtöbb esetben szülője emléjét

sem izlelhetvén, idegen karoknak adatik át s mások nedvével tápláltatik, vagy azonnal gyenge látszervei durva eledelkkel terhelteknak. Ha más emlí látlálja az oly már születésekor árva lett csecsemőt, káros következménye nem lehet, ha a tej miad- vagy mennyiségileg nem hiányos; — de a minőségre soha tekintet nincs, egy a kellő mennyiségre még kevésbé... egyedül csak az olcsóságra, azaz, hogy az ellátási díj mi- nél csekélyeb legyen. Klégszer látam, hogy újszülötteknek oly anyák emléjét adták, kik saját magzatjaikat már 8-10-12 hónapon át nevelték. Sok helyen különösen szegény sorsu anyák önfentartásukat egyedül az ily törvénytelen gyermekek nevelésével állít nyerk, mert saját magzatjuk mellett felvállalnak 2-3-4-et; s feltehetjük-e a súlyos körülmény közt élő oly nő képes-e mindegyiknek elég tápot nyújtani, szerentem soha! — Mind az előbbi esetben, hol a csecsemő korának eléggé meg nem felel, tehát minőségileg káros, mind pedig utóbbiak- nál, hol mennyiségileg hiányos táplálás eszközöltetik, bár ezek- nél mellesteg ha műtáplálással a fenntartás pótolatik is, minden- kor csak a csecsemők szenvednek, s minthogy a tisztaság a gyer- mekek nevelésénél egyik főlényező, kivétel nélkül az ily ne- velésben részesülőknél sehol sem található. Hozzá még az egészségtelen és tömött lakott lakhelyeken a legelőny hi-ánya szintén ártalmatlan hat a csecsemőkre. Végre a szegé- nyebb sorsu nőknél nagyon gyakoriak a menyek, melyeknek egy vagy másik formája csakahar ugyazulvan állottak a kis- dedekre; minélfogva alig érik el az 1-5, 2-ik, ritkán 3-ik, 6-ik hónapokat, már is menyek, kútegek, gyomor és béllu- rut, kimerítő hemésés, hasfolyásokban szenvednek. A meg- betegedett kisdetek ritkán kerülnek rendes orvosi gyógyke- zelés alá, legtöbb esetben bábák vagy a körüllevők által épen ellenkezőleg orvostaltanak... Vén anyák, kik rontársról tudá- kosságukkal szintén nagy szerepet játszanak a közép között; ráolvasás, mindenféle fűrésztés, mosdatás, füstölés és kenések által még jobban nevelik a csecsemőre nézve eléggé kínos nyavalyát. Ha kivételképp egyes kisdetek orvostaltanak is, és egészségeseket visszanyerhetik, az, az előszorított okoknál fogva soká fenn nem állhat. Mindezeknek az életörök kimerülése, arthropia (aszály) és halál a vége. Mily égető kérdés és korszaki szükség hazánkban, sőt ennek társrészeiben is, a le- lencházak felállítását; vagy addig is a helyi hatóságoknak nem felelté nagy anyagi áldozatokkal járó oly intézkedési módja, melylyel jobb lét rendeltetnék nevezetteknek, midőn bizonyul nagy szám mentetnek meg, és tartalnék vissza életben; — ki tudja, hogy közülök nem lenne-e elég hasznos polgárúvá ho- nának!

1-5 évesig elhalt 221 gyermek. Kitűnik, hogy ezen korbeliek is számos nyavalyának vannak alárendelve; — így a fogzás, convulsiók, hevenylobok, kútegek, menyek, stb... A kútegek gondatlan és hiányos ápolás és utókezelvényeik által, sok esetben halál okozatik. Nevezetesen 1864-ik év jun- jul. és aug. havában a morbilák (masern) járványosan urál- kodtak; — alig maradt család mentve a legszigorubb elkötő-

Tárca.

A tanuló ifjuság kiskuti kirándulása.

(K-g.) „Mintha oly mély gondolatok, oly magasztos esz- mék rejlenének a telt pohárban, oly lelkesedést merithetni be- löle, oly buzdogán látszik parancsolni, hogy „beszélj”. „Beszélj”, valóban erre int folyó tüzének minden arany- cseppje, midőn a felület szeszélyes torzalkaiban a bepillantó- nak egy-egy őrisí szájvónását mutatja. Minden gyöngy, mely kiszabadulván börtönéből, föl-föl- emelkedik a habzó serlegben, a társaságnak egy-egy gyöngy- re emlékeztet, melyet e körben nem mondom felföldözni, de uj- ra látni volt szerencsénk; — vagy talán nem számosabbak ők, mintsem, amelyek a pohárban fénylenek. Minden sokszínű buborék, mely tarka csillogás után rögt- on eltűnik, egy-egy kellemes perc emlékét varázsolja vissza, melyet soha sem feledtünk volna el, hacsak nem — a követke- zőnek élveci által.

És ezen életlen jelek, vigalmunkak e néma tanui, mind- nyájan azt susogják, azt mondják, és végre azt parancsolják, hogy „beszélj”.

Hasonló sobajokkal, mint ama fáradhatlan ündörkezék ál- tal megrakott asztalok terühök alatt, hasonló sobajokkal küzd- fol magát minden gondolat a szók rablánczaiból. — — — — — Lám, szokatlan homályba burkolta magát az éjnek csillagok serege, egy árva sugárt sem küldvén le hoz- zánk, mintha sejtene, mintha tudná, hogy oly verenyitárs állott föl ellene, melynek ellentánni — lehetetlen. — — — — — Vagy talán nem képez-e a vig kedv láthatárán sokkal fé-

nyesebb csillogatot minden egyes család; s ami több, mig ott egy-egy első rendű csillag a kicsinyek százait homályba bo- rítja, itt csak elsőrendűek vannak, mig ott irigy felhőcske a legszebbet is elrejtéti szemeknél előtt, itt a crep, gáz és tül- langlais kódok, még szebb pompában tüntetik föl a földi csil- lagokat.

Az éjnek bolygói végre, nem hasonlítanak-e azon ifjak- hoz, kik ide-oda repülve csak állhatatlanságukban állhatatosak; valamint azok továbbá saját világszággal nem bírnak, hanem más csillagok fényében legeltetik magukat.“

Ezen a főgm. ifjuság által rendezett táncvizigalom alkalmával mondot toaszt egyes részletei segítsenek, midőn a fé- nyes ünnepélyt — habár csak fakó színekkel — leírni megki- sértém.

A díszes fogatok sora foglalja el a „kiskut” helyiségeihez vezető utat, és fényesnél fényesebb bolygósorsú szemváltó látványt nyújtott a fátalságnak. Nemsokára, kedveztetve az idő által is, kezdődött a tánc.

Ami feszültséget kezdetben lehetett volna talán észre ven- ni, az bizonyára villamos feszültség volt, amelyből az első he- geddészónál általános vigalom és megelégedettség szikrája ug- rott ki.

Türelmetlen, hogyan volt' folytonos roszgésben tartá a bu- rokat, míg a bolygósorsú — egyetlenség kivételével ta- lán a lilom színelé választván — egyszersmind virág és pillan- gó látszott lenni, mely önmagával játszadozik. Midőn meg-meg- szólt a nemzeti „fris”, föld és ég küzdeni látszott birtokukért.

Az este megérkezvén, az asztal örömei foglalkoztaták az egész társaságot. Megkezdődött a felkötésnédek sora. A ne- héz-tiszteben oly buzdó és önfeláldozó háziasszonyé volt az első serleg.

Szíves részvét kíséré a hallgatóság részéről a felszóláló

ifjakat. Dörgő „halljuk” fogadé őket, midőn a rögtönzött szó- széken megállapodtak az egyesek.

Kis György a ft. igazgató és tanári kar érdemeit fejlegette a szeretet és tisztelet nyelvéen; Szóts Árpád a hölgykörözött életét; König Gyula — kinek toasztjából egyes részleteket kö- zöltünk — az egész vendégkörözött közöztét föl; Farkas Gyula a tudomány és haza iránti lelkesedést fejezte ki. Elhangzóvén az utolsó éjlen, fölemelte poharát ft. igazgató ur, és gyönyörű szivbeható beszédben fejlegette a férfiakká válandott mai ifjak nagy feladatát, ujra kimutatván atyai gondoskodását az ifjak fiui odaadását a haza iránt. Szűnni nem akaró éljenek, melyek nem a felkötésöntöttek, hanem a felkötésöntő állottak, követ- tük szavait.

Ujra bájos csoportok fűzödték a tánc könnyű dallamainál, és csak éjféli után tüntek el a bájos szereplők a színhelyről, melynek a kezdetben fényelőt eső félig bohóznai, félig szor- moritó kimenetet akart kölcsönözni.

A mátrajárási palócok.

(Folytatás.)

De talán elég is volt az utazásból onnyi. Hissz huss! ott legyek, ahol akarom. No lám ismét Győrben vagyunk. Kegyet- nek, szép hölgyom, szives meghívását elfogadva, kényelmem salonjában most már elbeszélhetem palóc atyámfainak élet- módját, szokásait, sajátságait stb.

A palóc bizony nagyon szegény nép. Csak az oláhok és hegyi tótok szegényebbek nálánál. De mégis segíthetne magán, ha oly lusta nea volna. Földjét hanyagdít műveléi, s valamint megdézálta, úgy élte javítását is a letenre bizza. Ha jó termés van: akkor azúta hegeddűs, dinomdinom tele van a korcsma, csakugy folynek a szeszes italok, döngölik a hátakat s verik be a fejelet, s változatoskedvű kedvetné néha- néha egy kis késelés is megjárja; de ha rosz termés van, akkor ...

zés dacára hol a gyermekek mentve maradtak volna; sőt nem csak nevezett korbeliek, hanem a felsérültekben sem igen lettek kivétel... Minthogy a morbillák elő jötték legtöbb esetben nem igen szokja valami fontos előjáró tünetemény meg-előzni, azt fel sem lástottak venni; sőt midőn a kúteg már nyilvános volt, igen számos helyen egyedül a nagyobb hőség behatásának tulajdonították. A 4-5 éves, vagy — korosabb gyermekek önként a folyók kerestek fel, s némelyik óra hosszúság is a vízben időzött, kellemesen érezvén, hogy ott kútekarója égető s viszkető érzése enyhül. A kisebb gyermekeket pedig elég vigyázatlan szülő otthon fűrésztette. A fürdés alatt vagy után a kúteg rendszeren eltűnt a kútekaróról, s a legtöbb esetben vissza sem tért, vagy ha elsősorva mutatkozott is még némelyiknél: az el nem érte természetes fokát. A visszaverődött kúteg után vizenyős kiizadáások s letételek tapasztaltam; különösen makacs dysenteria következtében haltak el a gyermekek kevés kivétellel. A vörheny (Scarlat) mely 1864-ik év őszén, s a múlt év téli s tavaszi hónapjaiban szintén járványosan lépett fel; emittet korbeli gyermekek közül hasonlóképp, különösen szegényebb sorsúak számosan lettek áldozatává. Két évesekig a nagyfokú angina, a korosabbak pedig az agy és szivburokra történő savos kiizadás, vagy a kútekaró lehámlása után kifejlődött vízkór következtében haltak el. A gyermekek nagy halandósága okával sorozhatjuk meg a légző-szervek betegségeit, különösen a tüdő k idült májasodását, mint a gyakran előre ment lobnak maradványa, mely a körüllevők által nem észleltetik, sokszor pedig az orvosok által sem vétetik figyelembe: továbbá gümők a tüdő kben. . . A syphilis congenita, melynek következtében a gyermekek arthropathiáknak esnek. . .

Küldök és bél-hoemorrhagiák, midőn vérvesztés következtében néha gyorsan történik a himerülés. Tályogok és kelevények, midőn nagy mennyiségben támadnak, s a körüllevők által szivesen fogadtatnak, miután kisedeknél a hiányos foszlás, nagyobakkal pedig a sós és sűrű-vér tisztulásnak keresztelnek. Rhaehitis. — Cronicus hyperamijája az agynak, mely sokszor álmatlanság következtében különösen küszvényben szenvedő csecsemőknel a koponyát vagy az agyvelőt hypertrophisálja, s lassan az organis- must elgyengíti; de ekkor a máklé a köznéplnél segíteni szok, azonban a nyavalya annál jobban súlyosul.

5-10 évesig elhalt 58. Ezen korbelieknél a heveny lobokat észleltem a kútegekkel párhuzamosan, mint amelyek heveny lefolyásuk, vagy utókövetkezményei miatt a halál beállt. . . Nem ritkák a convulsio is.

10-20 évesig 42 halt el. Minthogy a serdülési kornak nevezhetjük, igen gyakoriak a nedvek leróladása különösen a nemt részek felé, hol a nemt-ösztölet ébreszti, s tartós vágyak kelnek; midőn az egén vagy önterőző. (onanista) vagy ha túlmértékben a másik nemmel természetesen elégit is ki ösztönét a még ki nem fejlődött egén; — az mindenkor az orga- nismus rovására történik, miután a nedvek már idő előtt el- vesztegettelnek. Gyakoriak ezen korban mindkét nemnél az ideg nyavalyák; Nyakörv, rángások. A nőnemnél méhbajok. Ugy a bujakor, mely ha tiltkozik, elég esetben okozója a kora halálnak.

20-30-ig, elhaltak száma csupán 26. — Ezen korbelieknél a halandóság legcsekélyebb. A nyavalyák illető- leg nagyobb részt lobok, heveny lefolyásúak. Tüdőgümők. Sorvasztózá. Vörhánnyás. A nőnemnél nehéz szülések és vérzések.

30-40-ig, 46 egyén halt el. Ezen korbelieknél is-

mét növekszik a halálozások száma, bár az életerők fogyatko- zást nem szenvednek, sőt növekedhetnek; — de miután ezek vannak leginkább mindennemű káros behatásoknak kitéve, mert az élet terheit legnagyobb részt viselni kénytelenek, gyakori- ak az elmebetegségek. Heveny lefolyású lobok. Ideg nyavalyák, Sérvek, ha elhanyagoltatnak. Halálos sérteések. A nőnemnél ne- ház szülések. Vérzések. Méhkór. Méh és emlő-rák.

40-50-ig, 67 egyén halt el. A tüdőgümöket leg- nagyobb számmal ezen korosztályban elhaltaknál találhatni, egy a sorvasztások. Hagymáz; vízkór. Lobok csekélyebb számmal. Végre a nedvek oldzkodásából származó nyavalyák.

50-60-ig, 80 haltak el. Itt a tüdőgümöket csaknem egyenlő arányban észleltem az előbbi korbeliekkel. A bűdésék száma növekedő, asztláz. Hagymáz, tüdőlégdag, s vízkór gya- koriak, végre szivbajok, átfuró gyomorfekélyek, dermenetek és rákos elfajulások is észleltettek.

60-70-ig, 68 haltak el. A halálozások száma csökken- ve, miután kevesebben érik el ezen kort. Ezeknél legnagyobb számmal a hűdésék; — ritkább a gümőkör. Előfordul ellenben gyakran bélsárhánnyás (ileus) víz és aszkór. Tüdőlégdag. Vég- re nagyobb számmal az elgyengülésen alapuló nyavalyák.

70-80-ig, 43 haltak el. Felülően csekélyebb a holtak száma, legnagyobb részt hűdésék, és aggelgyengülésen alapuló, tehát erőhiány következtébeni nyavalyák, csekély a tüdőgümő és vízkórök száma.

80-100-ig, 12 halt el, és kevés kivétellel mindnyá- jan agg-elgyengülés következtében.

Az egyes nyavalyáikat illetőleg.

Általános vízkórban 33 an. Aszaly (arthropia) következtében 149-en; — és pedig a születéstől 2 éves korig 105-en, azontúl 5 évesig 44-en. Agy- és agykéregben 47-en haltak el. 42 gyermekkor alatt, 3 nagy kor-, s 2 pe- dig előre haladt korban. Agyrázkódás következtében 5. Agygyulladás 8 esetben. Aggelgyengülés 65-nél. Átfuró gyomorfekély 3-nál okozott halált. Antrax 2-er (pokolvar). Bél- és hashártyalob 27 esetben. Bélsárhánnyás 11 esetben (ileus). Croup 49 esetben, s többnyire diphtheriticus (lorokgyilk). Convulsio 91-szer (rán- gások). Dermenet 10-nél (tetanus). Dysenteria 61. Emlőrák 3 esetben. Egy nőnél, mindkét emlőt. Kettőnél pedig a bal emlőt. Erőszakos sértés következtében 2. Görvély kórban 16. Gyermekgyógyászban 8. He- veny és idült vizgyulem a koponyán, mell-, hasú- és szivburokban 41 esetben. Hagymáz 39 (typhus). Hőkhü- r 20-nál. Hólyag- és gyomorrák 1 esetben. Himlő 10 esetben. 8 gyermek és 2 nagy korúval. Védhímővel egyik sem volt oltva. Méhlob 7 esetben. Méhrák 6 esetben. Megfagyott 2. Méhvérzésben 3 nő halt el. 2 szü- lés után vértzett; 1 pedig terhessége utolsó havában. Májba- jokban 10 haltak meg. Organikus szivbaj 5 esetben. Orrvérzés 1 esetben okozott halált. Sérvkórárt 2 egyénnél. Sorvasztózá 23 esetben. Scariát 66-nál (vörheny). Sápókór 2 egyénnél. Tüdőgümőkór 128 eset- ben. Tüdőlégdag 17 esetben. Öngyilkos 1-er, mely megemlést érdemel. Egy 68 éves aggnő, a 6-7-ik borda kö- zötti izomzatot egy nagyobb zsák varrótűvel szurt szivbő- életlenségbe. A boncolásnál a tü- szivburok keresztül ha- tolvá, a jobb vagy mellő szivgyomrára behatva találtott. A szivburokban nagy mennyiségű aludtér volt kiömlve. Vér- hánnyás 9 esetben. Vízbe halt 7 egyén. Vízserlob 1 esetben.

A nemet illetőleg.
Megtalt 585 férfi 503 nőnemű; tehát a férfinem halan- dósága, míg ellenben a nőnem szaporbbsága tűnik ki.
Közölte: Vörös István, orvossebész, szülés és halotti kém.

Az országgyűlés egy heti története.
Május 30 — június 6.

Az egyes bizottságok kebeléből azon czéltől kiküldött választmányok; hogy állapítsák meg a tárgyalási sorrendet s terjesztszenek elő tervezetet a bizottságok működését illetőleg, — a lehető szorgalom és ügykészséggel vannak rájuk megbízatásuk- nak elvégzésére.

Már is a codificationalis választmány közlé tervezetét a bizottsággal, s szabatosan, mondhatni körülmenyesen határoló körül azt: mik legyenek a bizottság teendői, miként teljesi- telti azokat legjobban s legmegfelelőbben, s hogyan alkalmazza a munka-felosztás elvét a leghelyesebb módon?

A főelvek megjelölése mellett, melyek a miniszterialis kormány-rendszer, a többi bizottságokkal érintkezhetés és szakfértnak meghívhatóságának szemmel tartásában állnak, — részletesen (tünteti fel emittett választmány javaslataiban, hogy mit várhatunk az 1865-iki országgyűléstől) a codificatio terén? s mennyiben van meg honatyaink közt a szándék: jogállapo- tainkat, jogi életünk eddigi fejleményei, s viszonyaink igényei- hez képest, rendezni?

Az előterjesztett s 8 albizottságot kinevezni véleményező javaslat szerint tehát — mit a bizottság magává tett — min- denekelőtt bizton nézhetünk előre; hogy anyagi magánjogunk az átmeneti intézkedéseket szükségűl tárgyalni együtt, milye- nek az ősiség, az urbér, hábér, királyi kisebb haszonvételek, kegyurjog végleges rendezetési fog, hogy kellő telkönnyi rendszer, kereskedelmi és csődtörvények fognak hozatni, hogy a nemzetgazdaságba vágó erdő, vadászati és vízijog az alaki magánjoggal kapcsolatosan a gyakorlatiasság szempontjából fognak létesülni nyerni, hogy a büntető, bányás és iradalmi törvényhozás végre valahára rendszeres, szabadságtól áthatott s emelkedettebb nézpontok szerint készült törvénykönyvvel fog birni.

Ennyit remélhetünk a codificationalis bizottmány műkö- désétől!

A köztintézeti bizottság által kiküldött választmány szintén előterjeszté javaslatát kiküldötték f. hó 4-én, melyszerint három albizottság lenne választandó, az első a már létező országos intézetek u. m.: az akademia, ludovicum, magyar és erdélyi-országi muzeumok és színházak állapotainak megvizsgálása végett; — a második a részint már létező (síket-néma-intézet), részint épülőben levő intézetek ügyeinek megtekintésére végett; — a harmadik oly intézetek javaslatait adná, melyeknek az ország általi építése szükséges. — A bizottság elfogadta ezen javaslatot azon hozzáadással, hogy mindenkéltől az első bi- zottságnál felhozott intézetek ügyei megvizsgálására választas- sanak küldöttésgek és csak azok állapotainak elrendezése után véteszenek tárgyalás alá a többiek is.

A többi választmányok, melyek közül két t. i. a megyei és anyagi érdekeket csak m. hó 30-án választott meg — még nem készülték el munkálataikkal, hibetől azonban, hogy pár nap múlva azok is előterjesztendik javaslataikat.

A vallásügyi bizottság választmánya csak ugyan oly mó- don alakult meg, mint mult czikkünkben említett, azon kivétel- lel, hogy Kerkapolyi helyett Sárközy választottat a helyvetül- lésük részéről.

akkor isznak — hitelbe, s busulva vigadnak. Így azután na- gyon sok, Iczik meg Mózes zsebébe kerül, honnan azután csak- egy javszékévelé kandikálnak kifelé. De míg a tél be nem köszönt, addig se baj. Az ősz a legmulatságosabb. Ekkor van a legtöbb bucsu. Tyhú a bucsú! az valami nagyszerű. Ez az év legnagyobb ünnepe. Kora regg legszébb ruhájába öltözik minden ház népe, azután fölpiálkázik és — templomba megy. Hazra jöven a ház asszonya borzostó vérengzést visz véghez — a baromfak között, és sűt és főz. A családőt ezalatt mak- rapidájával kiáll a kapuba, vendéget fogni. És ime a szom- szédalfalukbeli atyafak cifrán felöltözve, az asszonyok balyuk- kal hátukon, mikben enni- és inni-valók vannak, csakugyan szállinköznek. Bezzeg van most kapkodás, egyet hatfelé is bi- nak, s némelyiknek kettő három is belekapaszkodik cifra csu- hájába, s hurcolják befelé, hol azután a viziontlátás öröme- ről felhoppentenek. Sok már reggel leiszsa magát. Délután megkezdődik a táncz. Az a sok szép palócslány és menyecske hej csakugy sürgő forog, mint az orsó, — a subanczok pedig kurjongatnak s cifrázzák kegyetlenül. Este felé a lelkesül- ség egész a verekedésig magas fokra hág. Danolva, tombolva, kurjongatva járnak házról házra, s barangolják be zeneszó mel- lett az utcákat. Alvsrőt szó sincs, hazatérhetésről még ke- vesébbé. Jaj annak, aki hazra akar szökni, ha megtudják. Egy eredeti esetet hozok föl. Épen bucsu napja volt. Együtt mulat a palóc gazda vendégivel. Úrúlnak a kancsók, pernegnek a nyelvek, s hol dalolva, hol rikolva a mulatság javában foly. Egyszerre csak egy kománk, kit a gazda nagyon szerelt s már tíz év óta nem látott, eszébe jut, hogy ő, minthogy messze lakik, hazra megy. Hiába lármáztak, hiába cibálták; ő meg- maradt szándoka mellett. A pitykós gazda ezen elkeseredik s így szól kiczikornyszott háromlósokat előrebocsátva hozzá: No komé, ob a löke, ha más ee akar kee mennyi, hát bletyleek ees csakolyleek mee, augyis kitugya mikou gyűvönk megeent össe. A komá megöleli és megöcsölöja, és ime — alsó pitnye a gazda szájában maradt, melyet boszúból leharapott. Külön- ben a palóc nagyon barátságos és szerető vendégzeretű.

A bucsu sok helyt három napig is eltart; és igen sokan ekkor egész téle-valójukat megeszik, megiciszák. Egész télen azután sűt és főt ötkkel, burgonyával, görbe, pite, malé, kizsi és cziberével élnek, mik kölönben is kedvencz eledelük. Daczára ennek, a bucsú oly epedve várt nap, hogy még a gyermek is évközben gyakran kérdi apjától: Apó, mongya me más, mikou van az nap, mikou heitszer usókón? Legteresebb az ide- genre nézve, ki részt vesz az ily bucsún vagy mulatságokban, az az örökös kínálás, mely elől az ember nem bir menekülni. Sőt a palóc annyira hozzá van szokva a kínáláshoz, hogy sok közölök, bármily éhes legyen is, kínálás nélkül a világrt sem nyúlna semmihez. Hazajón egyszer bizonyos palócslad egy nem palóc mulatságban, s mint éhes farkasok kezdenek fala- tozni. Kérdi egy valaki tőlük, hogy talán nem volt mit enni a mulatságban? O eedes meezem — volt rá a felelet — csak a lefele vót heefeele, hát meeg a meenkő sok hús, — do mikou nem vólt keenkőll. A palóc nagyon szeret mulatni; a bucsukra meg a tizedik faluba is elmegy, s dehogy mulaszja, ha egy lakzi vagy névnapnak hírt veszi. Nemcsak a pór, de az úr is ilyen. Ki palóc s uri mulatságban volt, nem feleli azt el soha. — Az a gyöngéd barátság, kiáradó szeretet, fezzetlen jószívűség, őszinte bizalmasság, az a kicsapongó jövedv s kifolyóhatalan humor emlékeztetek le- sznek előtte mindig. Hazbó poharak, szivhez szóló zene és szép szemcsillagok tűz-sugára által fölvilanyozva a palóc ur elkezd zónokolni s beszél örösen és tüzesen, mint a vihar, s lelkesülten imádozt hazája iránt, mint senki más, — majd el- lágylul, s zokogva nyakába burúl, átöl, megöcsölöva ez- szer s azután kezdenél fogva a szeretet édes hangján szólit: Gyere pajtas, eszem e lekedet, ígynk a hazé. Ki látni akarja, hogyan szereti a magyar hazáját, csak ide jöjön. A németet azonban lelkéből gyűllö. De meg is maradt e nép eredeti tisztaságában; most is olyan, mint százszókkal ezeltől, mi leginkább elszigeteltségének tulajdonítható. Talán két falu kivételével — melyek bevándorolt tótok által képezettek, de amelyekben már csakis néhány öreg beszél még tótul — min-

den helység tiszta tősgyökeres palóc, kik ősi szokásaik-, erkölcsök-, de hibáikkal is hívek maradtak, — s azért vannak hazánk egyéb lakosaitól annyira hátramaradva. Hazáikat fából vagy válygóból egészen önmaguk készítik, valamint szekereiket és szereszmáikat is, mint minden a gazdaszást alsó fokán levő nép. A mezei gazdaszág egy ágát sem művelik valamely különbsz szorgalommal, az ipar meg épen fejletlen. Egy-két nyomorult zsidó bolton kívül a kereskedés házalók által üzetik. Életszereiket leginkább vásárok alkalmával Egerből, Pászótól, Gyöngyösről szerzik be; mert a Mátrajárában noha mintegy 40 helységből áll, egyetlen egy város sincs. Éj ez nagy baj. Mert azt az időt, melyet a palóc az ide-odámenettel s a vásárban elkoncsorog, itthon productiv módon felhasználhatná; gyakran pedig, csakhogy adóját fizetni vagy valamely nélkülözlenen szükségletét földzini képes legyen, kénytelen terményét a ter- melési áron jóval alúl is eladni, melynek nagy részét azután vagy olykor egészen is a meggondolatlanok meg a városban a korcsmában költik el, és így haza érve fizetni képtelenek lévén, az adót követelők kibirák ágymentüket czipelik el. — Nyáron át csapatostól vándorolnak az alföldre aratni és nyoma- tatni s csak a nyári munkák végeztével velőnek haza, némely- lyik persze gabnával megrakodott szekérral. Télen azonban midőn kevés a napszám, sok köztűlök nagy nyomorunk van ki- téve. — De az unalmas téli estéket is meg tudják vidámitani. Ekkor tartanak a fonókák és ivók. Az előbbiekben fiatal lá- nyok és subanczok gyűlnek össe. A lányok vetélkednek fon- nak s olykor olykor a mellettek vagy szemben velők mesélő vagy delölő ifjúkra szerelmen tekintgetnek, kik egészen bol- dogok, ha választottaiknak akarva elejlett orsót fölvetnek, — vagy ha őket dalsik s meséik által nevetésre fakaszthatják. Itt történnek az ósmerekdedek, fejlődnek szerelmi viszonyok s mennek végbe jegyváltások. Éjtél felé azután kiki a maga vá- lasztottját kíséri epedve szerelmi nyilatkozatok között haza, s a kapuban olyan nehez tudni megalván! Az ivót egyszer egyik, másszor másik adja. Mint neve is mutatja, itt isznak s eszenkivál tánczolnak. (Folytatott.)